

Бөжиг Ж.ª, Сабанбаев Н.И., Ахметжанова У.А., Дүйсебаев Б.Т.

Е.А.Бөкөтов атындағы Қарағанды университеті, Қарағанды, Қазақстан

ПАЛУАНДЫҚ ӨНЕР АРҚЫЛЫ ТҰЛҒАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Бөжиг Жанболат, Сабанбаев Нурбек Имангазыұлы, Ахметжанова Үлмекен Андинабиқызы, Дүйсебаев Болат Тұрсынұлы

Палуандық өнер арқылы тұлғаны қалыптастыру

Аңдатпа. Мақалада теориялық және тәжірибелік эксперимент жүзінде жалпы орта мектептерде және арнайы мамандандырылған спорт мектептеріндегі оқу-жаттығу үдерісінде жеке тұлғаның қалыптасуы қарастырылған. Зерттеудің негізгі мазмұны болып оқушылардың жеке тұлғасын қалыптастырудағы палуандық өнердің құндылықтарының мүмкіндіктерін талдау болып табылады. Шұғылданушылардың күрес түрлерінен ұйымдастырылатын оқу-жаттығу дайындықтардың өту ерекшеліктері, күрес түрлеріне қызығушылық жағдайының өсері, оқушының жеке мүмкіндіктері зерттелді. Жалпы орта мектептері мен арнайы мамандандырылған спорт мектептерінде оқу-жаттығу үдерісінде жеке тұлғаны қалыптастырудың мазмұнын анықтай отырып, оны оңтайлы қалыптастырудың жолдары жасалынды. Оқушылардың дене мәдениетін қалыптастырудағы зерттеу нәтижелері тәжірибелік-эксперимент жүзінде тиімділігі дәлелденіп, маңызды оқу-әдістемелік ұсыныстар даярланды. Нәтижесінде мамандандырылған спорт мектепте күрес түрлерінен шұғылданушылардың палуандық өнер құндылықтары негізінде жеке тұлғаны қалыптастыруға өсер етуші факторлар анықталды.

Түйін сөздер: палуандық өнер, оқу-жаттығу үдерісі, оқушылар, дағды, қалыптастыру.

Bozhig Zhanbolat, Sabanbayev Nurbek Imangazyuly, Akhmetzhanova Ulmeken Andinabievna, Duysabayev Bolat Tursynovich

Formation of personality through the art of wrestling

Abstract. The article deals with the formation of personality in the process of education in secondary schools and specialized sports schools. The main content of the study is the analysis of the potential value of wrestling in the formation of the personality of students. The features of the training of wrestlers by types of wrestling, the influence of the state of interest in various types of wrestling, the individual capabilities of the student are studied. In general, education and specialized sports schools, ways to optimize the formation of personality in the learning process have been identified. The results of research in the field of the formation of physical culture of students have been confirmed experimentally, important educational and methodological recommendations have been developed. The factors influencing the formation of the personality of wrestlers in a specialized sports school based on the values of wrestling are revealed.

Key words: wrestling art, educational and training process, skills formation, students, and skills.

Бөжиг Жанболат, Сабанбаев Нурбек Имангазыұлы, Ахметжанова Үлмекен Андинабиевна, Дүйсебаев Болат Тұрсынұлы

Формирование личности посредством борцовского искусства

Аннотация. В статье рассматривается формирование личности в процессе обучения в общеобразовательных школах и специализированных спортивных школах. Основное содержание исследования составляет анализ потенциала ценности спортивной борьбы в формировании личности учащихся. Изучены особенности подготовки борцов по видам борьбы, влияние состояния интереса к различным видам борьбы, индивидуальные возможности занимающегося. В общеобразовательных и специализированных спортивных школах выявлены пути оптимизации формирования личности в процессе обучения. Результаты исследований в области формирования физической культуры учащихся подтверждены экспериментально, разработаны важные учебно-методические рекомендации. Выявлены факторы, влияющие на формирование личности борцов в специализированной спортивной школе на основе ценностей спортивной борьбы.

Ключевые слова: борцовское искусство, учебно-тренировочный процесс, формирование навыков, учащиеся, умения.

Кіріспе. Ұлттық тәрбие деп жеке тұлғаның ұлттық сана сезімі мен мінез-құлқының ана тілін, ата тарихын, төл мәдениетін және ұлттық салт-дәстүрлерді меңгеруі негізінде қалыптасуын айтамыз [1].

«Жеке тұлғаның дара ерекшеліктері оның жас ерекшеліктерімен тығыз байланыста болады. Жеке тұлғаның жас ерекшеліктері деп белгілі бір адамға тән оның мінез құлқындағы, ақыл ойындағы, қабілетіндегі, тағы басқа басты қасиеттерін басқа адамдардан елеулі айырмашылығын айтуға болады. Оқыту мен тәрбие жұмыстарының мақсатын, мазмұнын жүзеге асыруды қолданылатын формалармен әдістерді таңдау, көптеген жағдайда жас және дара ерекшеліктеріне байланысты өзгеріп отырады. Сондықтан да мұғалімнің педагогикалық әрекетін нәтижелі ұйымдастыру шарттарының бірі - балалардың жас және дара ерекшеліктерінің даму заңдылықтарын жете меңгеру» [2].

Білім беру мекемелерінде дене тәрбиесін, заманауи технология мен озат тәжірибені ұлттық және жалпы адамзаттық құндылық қағидаларымен байланыстыра зерттеу – бүгінгі күн талабынан туындап отырған педагогика ғылымының міндеттерінің бірі.

Қазақ халқының ұлттық спорт ойындарының бірі болып табылатын қазақ күресіне деген жасөспірім-жеткіншектердің қызығушылығы күннен күнге артып отыр. Өйткені, қазақ күресі қарқынды дамып келе жатқан спорт түрлері болуымен қатар, қазақ халқының ұлттық құндылықтарын өз бойына сіңірген жастарды адамгершілікке тәрбиелеуде орны ерекше төл өнеріміз. Жеке тұлғаны адамгершілікке тәрбиелеуде ұлттық педагогика қашанда халық тәрбиесін үлгі ұстайды. Ал, адамгершілік тәрбиелеудің бірден-бір жолы осы іске көзін жеткізу, сенімін арттыру. Осы қасиеттерді жеке тұлғаға жасынан бойына сіңіре білсек, адамгершілік қасиеттердің берік ірге тасын қалағанымыз. Адамгершілік-адамның рухани арқауы. Өйткені адам баласы қоғамда өзінің жақсы адамгершілік қасиетімен, адамдығымен, қайырымдылығымен ардақталады. Адам баласының мінез құлқына тәрбие мен тәлім арқылы тек біліммен ақылды ұштастыра білгенде ғана сіңетін, құдіретті, қасиеті мол адамшылық атаулының көрінісі болып табылады [3, 4].

Палуанның адамгершілік келбетіне өтуі тұрғысында қарастырылатын ықпалы тек дұрыс немесе теріс факторлар ретінде ғана бағаланбайды. Оның нақтылы тәрбиелік әсері спорт қызметін әлеуметті-ұстаздық жағдайда

ұйымдастыруға шешуші шамада байланысты болады [5].

Спорттық этикалық тәрбиенің бүкіл жүйесінде қалыптасатын, спорттық қызметке болатын жоғарыда сөз болған этикалық қалыпты айқындату. Қалыптан ауытқу себебі көбінесе спортта ненің өнегелі, ненің өнегесіз екенін білмеуден емес, спорт қызметінің ерекшеліктеріне қолдануға болатындай қалыптасқан адамгершілік мінез-құлықта қатаң сенімнің, берік дағдының болмауымен бүркемеленеді [6].

Сондықтан да қазақ күресі арқылы жеке тұлғаның рухани-адамгершілік тұрғысынан кемелденуіне аса мән берген жөн.

Зерттеудің мақсаты - жалпы орта мектептерде және арнайы мамандандырылған спорт мектептеріндегі оқу-жаттығу үдерісінде жеке тұлғаны қалыптастыруын негіздеу.

Зерттеудің міндеттері. Жалпы орта және мамандандырылған спорт мектептерде оқушылардың палуандық өнердің құндылықтары арқылы жеке тұлғасын қалыптастыру бойынша жүргізілген тәжірибелік-эксперименттік жұмыстардың басты міндеттері мынадай мәселелерді анықтауды қамтыды:

- мектеп оқушыларының жеке тұлғасын қалыптастыруда күрес түрлерінен ұйымдастырылатын дайындық сабақтарының дидактикалық мүмкіндіктерін;
- оқу үдерісінде оқушылардың жеке тұлғасын қалыптасуына әсер етуші факторлар мен дидактикалық шарттарын;
- оқушылардың күрес түрлеріне қызығушылық деңгейлерін;
- ұсынылып отырған әдістемелік жұмыстардың тиімділігін дәлелдеу.

Зерттеу әдістері мен ұйымдастырылуы. Зерттеудің ұсынылған болжамын ғылыми-әдістемелік зерттеу жұмыстары негізінде тексеру мақсатымен Ә.Молдағұлова атындағы облыстық мамандандырылған олимпиадалық резервтегі мектеп-интернат-колледжінде алдын-ала педагогикалық зерттеулерге негізделіп дайындалған тәжірибелік-эксперимент жұмысы тұрғысында іске асырылды.

Тиісті материалдарды талдау, ғылыми іздеулерде педагогикалық эксперимент зерттеудің ғылыми болжамның объективті дұрыстығын тексеруді қамтамасыз ететін педагогикалық әдістерді пайдаландық.

Сонымен, эксперимент ретінде біз адами қасиеттерді, қарым-қатынасты, заңдылықтарды анықтау үшін арнайы жасалған педагогикалық факторлар мен жағдайларды, фактілер мен

құбылыстарды, үдерістерді зерттеуге байланысты танымдық сауалнамаларды құрастырдық.

Педагогикалық экспериментке мына ерекшеліктер тән болады:

- педагогикалық үдеріске және ғылыми болжамның дәлелділігін анықтау үшін зерттеу міндетіне сәйкес анкеталық сұрақтар жүйесін енгізу;

- оның біртұтас сипатын бұзбай, құбылыстардың арасындағы байланыстарды көруге мүмкіндік беретін педагогикалық үдерісті ұйымдастыру;

- терең сапалы талдау және мүмкіндігінше педагогикалық үдеріске енгізілген компоненттерді және барлық үдеріс нәтижелерін дәлірек сандық өлшеу.

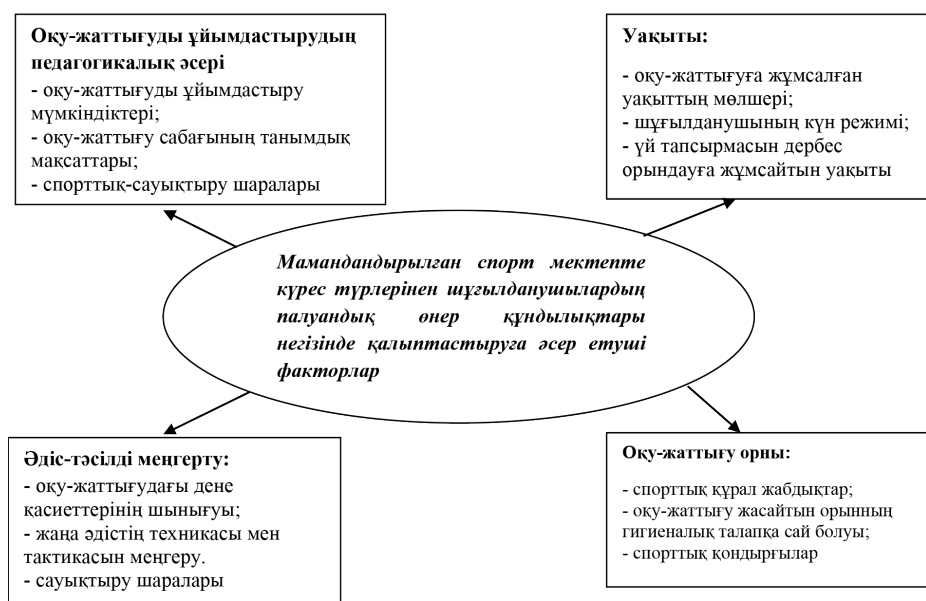
Тәжірибелік-эксперимент жұмысы үш кезеңнен (анықтау, қалыптастырушы және қорытындылау) түрінде өткізілді.

Тәжірибелік-эксперименттік жұмыс барысында Қазақстан Республикасы мемлекеттік

мамандандырылған спорт мектептеріне байланысты ресми құжаттарға талдау жасай отырып, оқушылардың жеке тұлғасын қалыптастырудағы палуандық өнердің құндылықтарының мүмкіндіктері қарастырылды.

Бірінші анықтау кезеңінде жоғарыда аталған спорт түрлеріне мамандандырылған мектептердегі оқу-тәрбие үдерісінің нақты жағдайы мен оқушылардың жеке тұлғасын қалыптастырудағы палуандық өнердің мүмкіндіктері туралы түсініктері анықталды.

Шұғылданушылардың күрес түрлерінен ұйымдастырылатын оқу-жаттығу дайындықтардың өту ерекшеліктері, күрес түрлеріне қызығушылық жағдайы әсері, оқушының жеке мүмкіндіктері зерттелінді. Нәтижесінде мамандандырылған спорт мектепте күрес түрлерінен шұғылданушылардың палуандық өнер құндылықтары негізінде жеке тұлғаны қалыптастыруға әсер етуші факторлар анықталды (1-сурет).

1-сурет - Палуандық өнер құндылықтары негізінде жеке тұлғаны қалыптастыруға әсер етуші факторлар

Тәжірибелік-эксперимент жұмысының анықтаушы педагогикалық эксперименті кезеңінде зерттеу базалары бойынша эксперимент және бақылау топтары таңдалып алынды. Зерттеу мәселесіне байланысты арнайы дайындалған төмендегідей сауалнамалар сұрақтары дайындалып, қатысушылар арасында сұрақ-жауап және сауалнама өткізілді.

Күрес өнеріне (дайындығына) келуіңізге кімдер (не) себепкер болды?

Күрес өнерінде кімдерді пір тұтасыз?

Күреспен шұғылдану жеке тұлға бойында қандай қасиеттегі қалыптастырады деп санайсыз?

Жеке тұлғаны тәрбиелеуде палуандық өнердің маңызы қандай? Қандай маңыздылығын атап өтер едіңіз? Жоқ па? Неге олай ойлайсыз себебін айтыңыз?

Жеке тұлғаны тәрбиелеуде палуандық өнердің маңыздылығы салауатты өмір сүреміз, сымбатты боламыз, ар-намысты және ұятты боламыз.

Палуандық өнер арқылы жеке тұлғаны қалыптастыруға болады (болмайды) деп санайсыз ба?

Зерттеу нәтижелері және оларды талқылау. Арнайы жүргізілген анықтаушы эксперимент нәтижелерін мынадай критерийлер бойынша сараланды.

Төмен деңгей: мамандандырылған спорт мектептерінде күрес түрлерімен дайындалу жас палуандарымыз даңқты палуандарымыздың өмір баяны мен спорттағы жетістіктеріне қызығушылығы төмен; өзі таңдап алған спорт түрлері үйірмелерінде өзіндік ізденімпаздығы байқалмайды, үй тапсырмасын орындауда дербес жұмыс істеуге талпынбайды.

Орта деңгей: мамандандырылған спорт мектептерінде күрес түрлерімен дайындалу жас палуандарымыз даңқты палуандарымыздың өмір баяны мен спорттағы жетістіктеріне қызығушылығы бар; өзі таңдап алған спорт түрлері үйірмелерінде өзіндік ізденімпаздығы

байқалады, үй тапсырмасын орындауда дербес жұмыс істеуге талпынады, күрес түрлерімен шұғылдануды жұмысын қажет депесептейтіндер.

Жоғары деңгей: мамандандырылған спорт мектептерінде күрес түрлерімен дайындалу жас палуандарымыз даңқты палуандарымыздың өмір баяны мен спорттағы жетістіктеріне қызығушылығы өте жоғары; өзі таңдап алған спорт түрлері үйірмелерінде өзіндік ізденімпаздығы анық байқалады, үй тапсырмасын орындауда дербес жұмыс істеуге талпынысы жоғары, күрес түрлерімен шұғылдану салауатты өмір салты деп санайтындар.

Мамандандырылған спорт мектептеріндегі күрес түрлерінен шұғылданушылардың жеке тұлғасын қалыптасуында маңызды компоненттеріне дамуы жағдайына жоғарыда көрсетілген деңгейлері негізінде бақылау, сауалнамада алынған нәтижелерді салыстырмалы түрде талдау жүргізілді (1-кесте).

1-кесте - Бақылау сауалнамасының көрсеткіштері

Деңгейлер	Эксперимент тобындағы	Бақылау тобындағы
Төмен	20 (66,6 %)	25 (83,3 %)
Орта	6 (20 %)	5 (16,7 %)
Жоғары	4 (13,4 %)	-
Барлығы	30	30

Эксперимент тобындағы оқушылардың палуандық өнердің құндылықтары және атақты палуандарымыздың өмірі мен спорттық жетістіктері негізінде тәрбие берудегі рөлі туралы білімдерінің көрсеткіштеріне саралау жасар болсақ:

Эксперимент тобындағы оқушылардың палуандық өнердің құндылықтары және атақ-

ты палуандарымыздың өмірі мен спорттық жетістіктері негізінде тәрбие берудегі рөлі туралы білімдерінің көрсеткіштеріне саралау жасар болсақ: төмен деңгей 66,6 пайыз, орта деңгей 20 пайыз, жоғары деңгей 13,4 пайыз болса; бақылау тобындағы көрсеткіші: төмен деңгей 83,3 пайыз, орта деңгей 16,7 пайыз, жоғары деңгейде білетіндер жок (2-сурет).

2-сурет - Бақылау сауалнамасының диаграммасы

Екінші қалыптастыру кезеңінде тәжірибелік-эксперимент жұмысы ұйымдастырылып, белгіленген іс-шаралар жүйесі жүзеге асты:

- эксперимент жұмысының мазмұны іріктеледі;
- педагогикалық бірізділік анықталды;
- мазмұнның тиімділігі анықталды;
- экспериментте кездескен қиыншылықтар мен кемшіліктерді анықтау және оларды жоюдың жолдары іздестірілді.

Сол себепті оқушыларды жеке тұлға ретінде қалыптасуында палуандық өнердің құндылықтарын тиімді пайдалана білсек жемісін береді есептейміз.

Өйткені, палуандық өнердегі ұлттық құндылықтар, ұлттық тәрбие, адалдық пен қайсарлық, төзімділік пен батырлық, ерік-жігерлік, әр деңгейдегі палуандарымыздың көрсеткен спорттағы қаһармандық ерліктері оқушыларға өте қызықты болады деп санауымызға біздің атақты палуан бабаларымыздың спорттық жетістіктері мен ерліктері мен халқы мен ұлт намысы үшін атқарған қызметтері туралы жазылған дастандар мен тарихи деректер.

Сол себепті, біз эксперимент тобы саналатын Ақтоғай аудандық балалар мен жасөспірімдердің спорт мектебінде күрес түрлерімен шұғылданатын оқушыларды палуандық өнердің құндылықтары арқылы ұлттық рухта тәрбиеленген жеке тұлғаны қалыптастыру мақсатында «Палуандық өнер арқылы тұлғаны қалыптастыру» атты тәрбие сағатының бағдарламасының жобасын ұсынып отырмыз (2-кесте).

Эксперименттің екінші диагностикалық қалыптастыру кезеңіндегі жұмыстар нәтижелері мамандандырылған спорт мектептерінде күрес түрлерімен шұғылданушылардың адамзаттық құндылықтарды, төзімділік, батылдық, қайсарлық, сыйластық, спорттық мінез-құлық, спорттық этикалық білімді меңгеруге белсенділігі, спорттық күрес түрлерімен шұғылдануда іс-әрекетке ынталануы, жаңашылдық үдерістер мен дербес өзіндік жұмыстарға қызығушылығы, спорттық күрес түрлері бойынша білімді меңгеруге деген құндылық бағдары мен көзқарастары оның іс-әрекетінде айқын көрініс тапқанын көрсетті.

2-кесте - «Палуандық өнер арқылы тұлғаны қалыптастыру» атты тәрбие сынып сағатының бағдарламасының жобасы

Тақырыптар	Сағат	Өткізу түрі	Кім жауапты
Қазақтың атақты палуандарының өмірі мен өнері	1	Пікір сайыс	Жаттықтырушылар
Атақты палуандарымыздың спорттық жетістіктері	1	Әңгіме	Жаттықтырушылар
Палуандық өнердің жеке тұлға тәрбиелеудегі орны	1	Баяндама	Жаттықтырушылар

Шұғылданушылар мен жаттықтырушылар арасындағы өзара қарым-қатынас ерекшеліктеріне сипаттама беру және т.б. міндеттер жүзеге асты.

Эксперименттің қорытынды кезеңі педагогикалық экспериментке талдау жүргізіліп, психологиялық-педагогикалық тұрғыда пайымдалған теориялық ұсыныстардың практикалық сипатта іске асуына қорытынды жасалды, педагогикалық тәжірибе жұмыстарының барысы мен нәтижелері сараланды.

Педагогикалық тұжырымдар мен ғылыми-әдістемелік ұсыныстар мен нұсқаулар енгізілді.

Демек, мамандандырылған спорт мектептерінде күрес түрлерімен шұғылданушылардың жеке тұлғасын қалыптасуында оқу-жаттығу үрдісі және басқада спорттық мерекелерде жүргізілетін жұмыс оларды қызықтыратындай,

жүйелі білімнің қажеттілігі мен өмірлік бағдарға сәйкес үйлесімді жүргізілуі, оның дербес ерекшелігін ескеру, палуандық өнерге баулу, танымдық түйсігін жетілдіруде оның мотивтік амал-тәсілдерін аша түсу негізгі фактор болып табылады.

Эксперимент жұмысының тиімділігін табу мәселесі өлшемдер және деңгейлер мәселесімен байланысты. Педагогикалық білім беру теориясы мен практикасында өлшемдерді табуға және негіздеуге қойылатын жалпы талаптар бар, олар: өлшемдер жеке тұлғаны қалыптастырудың жалпы заңдылықтарын көрсету қажет; өлшемдердің көмегімен зерттелетін жүйенің барлық компоненттерінің арасындағы байланыстарды орнату қажет; сапалық көрсеткіштер сандық көрсеткіштермен бірге көріну қажет. Оқудың мотивациялық рөлін күшейтуде диссертациялық

жұмыс барысында көрсеткен жұмыс формалары мен ұсынған әдіс-тәсілдеріміздің тиімділігі дәлелденді. Арнайы тәрбие сағатынан кейінгі жүргізілген қорытынды сауалнамада алынған нәтижені математикалық әдістер арқылы өң-

деуден өткізіп арнайы кестеге түсірдік (3-кесте). Біз оны тәрбие сынып сағатынан кейін жүргізген сауалнама қорытындысы нәтижесін жоғарыдағы үш деңгей бойынша саралаудан кейін нақты білдік.

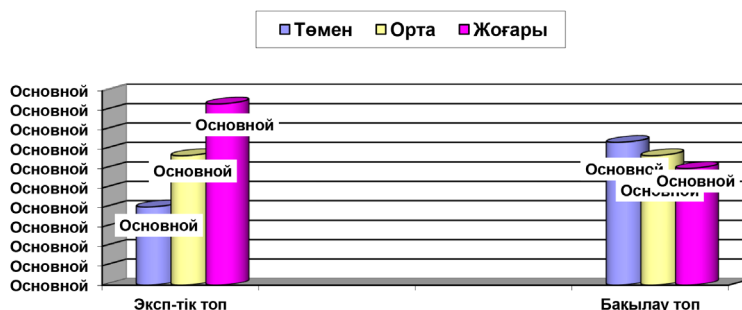
3-кесте - Қорытынды сауалнама көрсеткіштері

Деңгейлер	Эксперимент тобындағы	Бақылау тобындағы
Төмен	6 (20,1 %)	11 (36,7 %)
Орта	10 (33,3 %)	10 (33,3 %)
Жоғары	14 (46,6 %)	9 (30 %)
Барлығы	30	30

Қорытынды сауалнама көрсеткіштерін бақылау сауалнама көрсеткіштерімен салыстырар болсақ арнайы тәрбие сағатынан кейін қазақ жауынгерлерінің қаһармандық ерліктері туралы оқушылардың білімдерінің көк жиегі кеңейіп, түсініктерінің молайғанын айқын байқауға болады.

Қорытынды сауалнаманың нәтижесін бақылау сауалнамасы нәтижесімен салыстырар болсақ:

Эксперимент тобындағы оқушылардың төмен деңгей 46,5 пайыз кемігенін, орта деңгей <13,3 пайыз жоғарласа, жоғары деңгей < 33,2 пайызға өскен; ал бақылау тобындағы көрсеткіші: төмен деңгей <46,6 пайызға кемісе, орта деңгей <16,6 пайыз жоғарласа, жоғары деңгейде <30 пайызға өскенін байқадық. Бұл көрсеткіштердің қалай өзгергендігін арнайы диаграммаға түсірер болсақ айырмашылық айқын көрінеді (3-сурет).

3-сурет - Қорытынды сауалнамасының диаграммасы

Тәжірибелік-эксперимент жұмыстарына мамандандырылған спорт мектептерінде күрес түрлерімен шұғылданатын 60 жас палуан қатысты. Зерттеу нәтижесі ұсынылып отырған әдістеменің тиімділігін көрсетіп, мамандандырылған спорт мектептерде күрес түрлерімен шұғылданушылардың жеке тұлғасын қалыптастыруға бағытталған жұмыстар арнайы жүргізілсе және оны қалыптастыруда мазмұндық-когнитивтік компонент, мотивациялық-еріктік компонент және іс-әрекеттік креативтік компоненттерінің дамуы ескерілсе, онда палуандық өнер арқылы жас ұрпақтың жеке тұлғасын қалыптастыруды жоғары деңгейге көтеруге оңтайлы мүмкіндіктер туындайды.

Қорытынды. Педагогикалық эксперимент жұмыстарын қорытындылай келе, мамандандырылған спорт мектептерінде күрес түрлерімен шұғылданушылардың жеке тұлға ретінде қалыптасуы тұрғысында дене тәрбиесі пәнінің мұғалімі мен жаттығушылардың өз іс-әрекетіне баға беріп қана қоймайды, оқушының тұрақты спорт түрлерімен шығармашылықпен айналысуына, жанашылдыққа ұмтылуына септігін тигізеді. Өйткені, шәкіртпен бірлескен оқу-жаттығу үдерісі шығармашылық ізденіске әуестенуші-ліктің табысты болуы, дене тәрбиесі пәнінің мұғалімі мен жаттықтырушының кәсіби қызметінің негізінде ғана емес, оның тұтастай алғанда педагогикалық қызметіне деген көзқарасына да байланысты.

Әдебиеттер

- 1 Назарова Г.А. Жоғары сынып оқушыларының валеологиялық мәдениетін қалыптастыру: автореф. дисс... п.ғ.к.Алматы, 2007. – 30 б.
- 2 Әбенбаева С.Ш., Құдиярова А.М, Әбиев Ж.Ә. «Педагогика», Астана, 2003. - 352 б.
- 3 Выготский Л.С. Педагогическая психология. - М., ЭКСМО - Пресс, 1991.- 480 с.
- 4 Утебаева А. Т. Жеке тұлғаны рухани-адамгершілікке тәрбиелеу // Хабаршы. Абай атындағы ҚазҰПУ: Бастауыш мектеп және дене мәдениеті сер. - 2006. - №1. - Б. 70-72.
- 5 Қаражанов Б.К., Аманбаев Р.Р., Қалдыбаев М.К. Дене тәрбиелеу мәдениеті және спорт ілімі мен методикасының түсініктері. – Алматы, 1992. - 45 б.
- 6 Аманбаев Р.Р. Спорт теориясымен әдістемесінің жалпы негіздері; Оқу құралы. – Алматы: 2006. – 107 б.

References

- 1 Nazarova G.A. ZHOғary synyp oқushylarynyң valeologiyalyқ мәdenietin қalyptastyru: avtoref. diss... p.ғ.k.Almaty, 2007. – 30 b.
- 2 Әbenbaeva S.SH., Құdiyarova A.M, Әbiev ZH.Ә. «Pedagogika», Astana, 2003. - 352 b.
- 3 Vygotskij L.S. Pedagogicheskaya psihologiya. - M., EKSMO - Press, 1991.- 480 s.
- 4 Utebaeva A. T. ZHeke tұлғany ruhani-adamgershilikke tәрbieleу // Habarshy. Abaj atyndary QazYPU: Bastauysh mektep zhөne dene мәdenieti ser. - 2006. - №1. - B. 70-72.
- 5 Qarazhanov B.K., Amanbaev R.R., Qaldybaev M.K. Dene tәрbieleу мәdenieti zhөne sport ilimi men metodikasynyң tьsinikteri. – Almaty, 1992. - 45 b.
- 6 Amanbaev R.R. Sport teoriyasymen әdistemesiniң zhalpy negizderi; Oқu құraly. – Almaty: 2006. – 107 b.

<p>Хат-хабарларға арналған автор (бірінші автор)</p> <p>Бөжиг Жанболат - педагогика ғылымдарының кандидаты, профессор; Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті; Қарағанды қ., Қазақстан e-mail: janbolatbei@mail.ru</p>	<p>Автор для корреспонденции (первый автор)</p> <p>Божиг Жанболат - кандидат педагогических наук, профессор; Карагандинский университет имени Е.А. Букетова; г.Караганда, Казахстан e-mail: janbolatbei@mail.ru</p>	<p>The Author for Correspondence (The First Author)</p> <p>Bozhig Zhanbolat - candidate of Pedagogical Sciences, Professor; Karaganda Buketov University, Karaganda, Republic of Kazakhstan e-mail: janbolatbei@mail.ru</p>
--	---	---